

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Кафедра автоматизації, електротехнічних та
комп'ютерно-інтегрованих технологій

04-03-425М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до лабораторних робіт
з освітнього компоненту

«Мікропроцесорна техніка та програмування мікроконтролерів»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за
освітньо-професійною програмою

«Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка»
спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології
та робототехніка» денної та заочної форм навчання

Частина 1

Рекомендовано науково-методичною
радою з якості ННІЕАВГ
Протокол №5 від 30 грудня 2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Мікропроцесорна техніка та програмування мікроконтролерів» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» денної та заочної форм навчання. Частина 1 [Електронне видання] / Реут Д. Т. – Рівне : НУВГП, 2024. – 46 с.

Укладач: Реут Д. Т., к.т.н., доцент кафедри автоматизації, електротехнічних та комп'ютерно-інтегрованих технологій.

Відповідальний за випуск: Древецький В. В., д.т.н., професор, завідувач кафедри автоматизації, електротехнічних та комп'ютерно-інтегрованих технологій.

Керівник освітньої програми «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка»: Христюк А. О., к.т.н., доцент, доцент кафедри автоматизації, електротехнічних та комп'ютерно-інтегрованих технологій

Попередня версія методичних вказівок 04-03-373М

Зміст

<i>Вступ</i>	4
<i>Лабораторна робота №1. Використання портів вводу-виводу загального призначення AVR-мікроконтролерів</i>	4
<i>Лабораторна робота №2. Виведення чисел на динамічний світлодіодний семисегментний індикатор</i>	8
<i>Лабораторна робота №3. Опитування АЦП. Вимірювання температури за допомогою аналогового датчика температури</i>	15
<i>Лабораторна робота №4. Зчитування аналогових сигналів з датчиків фізичних величин</i>	17
<i>Лабораторна робота №5. Використання модуля USART. Реалізація двопозиційного регулятора температури</i>	23
<i>Лабораторна робота №6. Асемблерні вставки в програмі мовою С для AVR-мікроконтролера</i>	24
<i>Лабораторна робота №7. Використання GPIO мікроконтролера з архітектурою ARM Cortex-M0</i>	27
<i>Лабораторна робота №8. Портування програми регулювання температури на STM32</i>	32
<i>Лабораторна робота №9. Застосування прямого доступу до пам'яті для отримання результату аналогово-цифрового перетворення</i>	41
<i>Список рекомендованої літератури</i>	46

Вступ

Лабораторні роботи з навчальної дисципліни «Мікропроцесорна техніка та програмування мікроконтролерів» дають змогу на практиці вивчити основні принципи побудови та функціонування мікропроцесорної техніки, зокрема в АСУТП, підходи до використання мікропроцесорних засобів у різних пристроях і системах обробки й передачі інформації, вимірювання та збору даних, керування й сигналізації, навчитись програмувати пристрої на базі мікроконтролерів для виконання задач вимірювання, індикації, дискретного керування та регулювання.

У лабораторних роботах розглянуто:

- використання цифрових портів вводу-виводу для зчитування кнопок;
- виведення числових даних на дисплеї з динамічною світлодіодною індикацією;
- використання таймерів у режимі порівняння;
- використання аналогових входів мікроконтролера для отримання сигналів з аналогових давачів;
- програмна реалізація позиційного та ПІД-регулювання;
- передача та прийом даних за допомогою модуля асинхронного прийомопередавача;
- застосування операційної системи FreeRTOS з мікроконтролерами для створення багатозадачних систем;
- використання контролера прямого доступу до пам'яті при роботі АЦП в режимі неперервного перетворення.

Лабораторна робота 1. Використання портів вводу-виводу загального призначення AVR-мікроконтролерів

Мета роботи: навчитися використовувати порти вводу-виводу загального призначення мікроконтролера для роботи з механічними кнопками та дискретними індикаторними світлодіодами.

Теоретичні відомості

Практично всі мікропроцесорні пристрої мають засоби відображення та введення певної інформації. До найпростіших засобів введення/виведення відносяться контактні давачі (кнопки, клавіатури, кінцеві вимикачі та ін.) та світлодіодні індикатори (дискретні світлодіоди, семисегментні, матричні, шкальні світлодіодні індикатори).

Окремі кнопки та набори кнопок – клавіатури, використовуються для введення внутрішніх параметрів і налаштувань пристроїв (установок, завдань, коефіцієнтів і т.д.), а також для оперативного керування роботою мікропроцесорного пристрою. В залежності від числа кнопок та їх призначення, клавіатури поділяють на: службові – кнопки керування роботою пристрою, цифрові – для введення цифрової інформації, буквенно-цифрові, універсальні.

Залежно від того, яке число кнопок потрібне в пристрої і яка для цього є доступна кількість входів/виходів мікроконтролера, будують принципову електричну схему пристрою. В найпростішому варіанті, коли необхідно лише декілька кнопок і є необхідна кількість вільних портів мікроконтролера, використовують найпростіші схеми підключення кнопок (рис. 1) з підтяжкою до напруги живлення мікроконтролера або потенціалу землі.

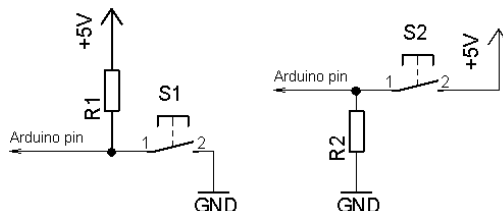

Рис. 1. Схеми підключення окремих кнопок

Для підключення більшої кількості кнопок (клавіатури) використовують матричну побудову схем (рис. 2).

Всі механічні вимикачі мають одну негативну властивість, відому як дребезжання контакту (рис. 3), що зумовлене коливанням гнучких контактів під час їх замикання і розмикання.

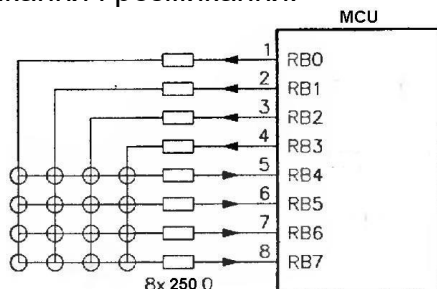

Рис. 2. Матрична схема підключення кнопок (клавіатури)

Тривалість цих коливань усього кілька мілісекунд. При цьому замість “чистого” прямокутного імпульсу отримується кілька послідовних імпульсів.

Рис. 3. Явище дребезжання контакту

Цю проблему можна усунути за допомогою RS-тригерів, одновібраторів, інтегруючих RC-ланок, проте в пристроях на базі мікроконтролерів боротьбу з дребезжанням контакту часто покладають на програму, в якій здійснюється багатократне зчитування стану входу, визначаючи момент стійкої зміни його стану, або, найчастіше, роблять

повторне опитування входу через певний проміжок часу (10 – 20 мс) після першого спрацювання контакту. Клавіатуру варто підключати до контактів мікроконтролера, що генерують переривання.

Для спрощення алгоритму роботи мікроконтролера, а також для економії кількості використовуваних портів вводу/виводу при використанні клавіатур із значною кількістю кнопок використовують додаткові апаратні засоби – дешифратори, спеціалізовані контролери клавіатур, або використовують окремий мікроконтролер для опитування клавіатури і код клавіш передають на головний мікроконтролер.

У мікроконтролерах архітектури AVR напрямок роботи вхід-вихід обирається бітами в регістрі DDRx, де x – літера порта (DDRA, DDRB, ...). Підтягуючі резистори активуються записом 1 у відповідний біт регістра PORTx за умови, що вивід налаштований на вхід (рис. 4).

DDx _n	PORTx _n	PUD (in MCUCR)	I/O	Pull-up	Comment
0	0	X	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
0	1	0	Input	Yes	Pxn will source current if ext. pulled low.
0	1	1	Input	No	Tri-state (Hi-Z)
1	0	X	Output	No	Output low (sink)
1	1	X	Output	No	Output high (source)

Рис. 4. Налаштування порта загального призначення

План роботи

1. Ознайомитися з середовищем розробки та налаштувати його. Завантажити тестову програму.
2. Зчитати стан кнопки та просигналізувати його за допомогою світлодіода.
3. Реалізувати зміну періоду блимання світлодіода двома кнопками.

Порядок виконання роботи

1. Запустити середовище розробки Geany IDE. Створити файл main.c з наступним текстом:

```
#define F_CPU 16000000UL // такт.сигнал 16 МГц
```

```
#include <avr/io.h>
#include <stdio.h>
#include <util/delay.h>
```

```
int main(int argc, char **argv)
```

```
{
    DDRB=0b00100000; //PB5 - вихід
    PORTB=0x00;
    //зміна стану PB5 на протилежний кожні 0,2 с
    while(1)
    {
        if(PORTB&(1<<PB5)) PORTB&=~(1<<PB5); else PORTB|=1<<PB5;
        _delay_ms(200);
    }
}
```

```
    return 0;
}
```

У цій же директорії створти *makefile* з таким вмістом:

```
# Makefile for programming AVR in Geany
```

```
MK=atmega328p
```

```
compile:
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-gcc.exe" -mmcu=$(MK) -Wall -gdwarf-2 -Os -std=gnu99 -funsigned-char -funsigned-bitfields -fpack-struct -fshort-enums -MD -MP -MT main.o -MF dep_main.o.d -c main.c
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-gcc.exe" -g -mmcu=$(MK) -o main.elf main.o
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-objdump.exe" -h -S main.elf > main.lss
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-objcopy.exe" -j .text -j .data -O ihex main.elf main.hex
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-size.exe" --mcu=$(MK) -C main.elf
```

```
program:
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avrdude.exe" -C "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\etc\avrdude.conf" -v -patmega328p -carduino -PCOM4 -b115200 -D -Uflash:w:main.hex:i
```

```
clean:
```

```
    del -f main.o dep_main.o.d main.map main.eep.hex main.hex main.lss main.eep main.elf
```

```
size:
```

```
    "C:\Program Files\Arduino\hardware\tools\avr\bin\avr-size.exe" --mcu=$(MK) -C main.elf
```

Вказати в налаштуваннях IDE команду компіляції проекту – *make compile*, виконання проекту – *make program*. Пересвідчитись, що в змінній оточення PATH вказано шлях до каталогу з встановленою програмою *make.exe*. Скомпілювати та вивантажити програму в плату Arduino Uno. За потреби вказати в цілі *program* замість COM4 інший номер порту.

2. Відкрити технічну документацію для ATmega328P і в розділі 28. Electrical Characteristics знайти допустимі струми та напруги при роботі виводу на вхід та на вихід. Підібрати струмообмежувальні резистори для світлодіодів. Підключити за допомогою макетної плати світлодіоди та модифікувати програму таким чином, щоб при натиснутій кнопці світлодіод гаснув, інакше – засвічувався. Скомпілювати та вивантажити програму в плату Arduino Uno. Переконайтесь в правильності роботи програми.

3. Підключити ще одну кнопку до мікроконтролера. Задати величину затримки змінною, при натисканні однієї кнопки затримка збільшується, іншої - зменшується. Скопіювати та вивантажити програму в плату Arduino Uno. Переконайтесь в правильності роботи програми.

4. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Які засоби введення/виведення інформації користувача використовуються в мікропроцесорній техніці?

2. Для чого використовують засоби введення/виведення інформації у мікропроцесорних пристроях?

3. Які схеми використовуються при підключенні кнопок до мікропроцесорних пристроїв?

4. Які схеми використовуються при підключенні окремих світлодіодів до мікропроцесорних пристроїв?

Лабораторна робота 2. Виведення чисел на динамічний світлодіодний семисегментний індикатор

Мета роботи: навчитися програмувати мікроконтролер ATmega328P для роботи з світлодіодними семисегментними індикаторами.

Теоретичні відомості

Світлодіодні індикатори використовуються як для індикації стану пристрою (включено/вимкнено), так і для виведення більш складної інформації. Семисегментні та матричні індикатори дозволяють відображати алфавітно-цифрові та графічні дані. Шкальні індикатори візуалізують значення аналогових величин у вигляді гістограм. Для семисегментних індикаторів застосовується динамічна індикація, що передбачає послідовне виведення кожного розряду. Управління сегментами та розрядами індикатора здійснюється за допомогою мікроконтролера.

Для семисегментного світлодіодного індикатора, схема якого наведена на рис. 5, використовується динамічна індикація, при якій послідовно в циклі з певною частотою виводиться кожний розряд індикатора. Для задання символів кожного розряду (тобто комбінації сегментів a,b,c,d,e,f,g та роздільного знаку між розрядами) використовуються одні і ті ж самі лінії та порти мікроконтролера, для комутації розрядів використовуються окремі виводи контролера.

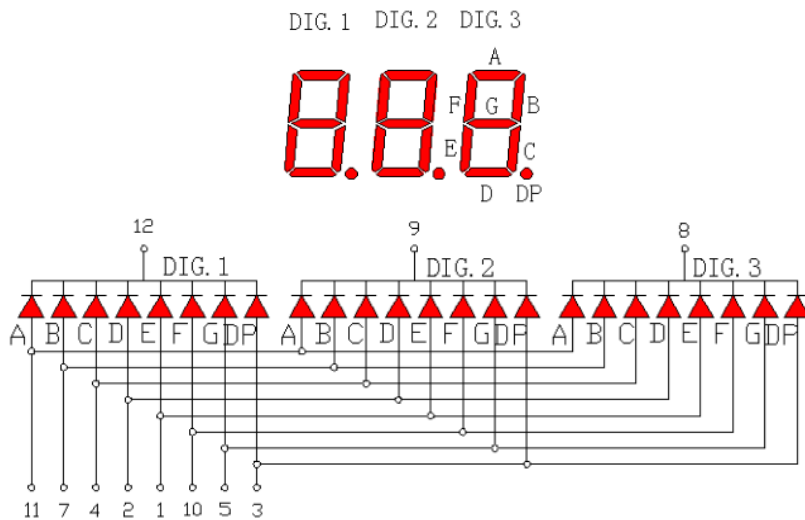

Рис. 5. Зовнішній вигляд та внутрішня схема семисегментного світлодіодного індикатора із спільним катодом

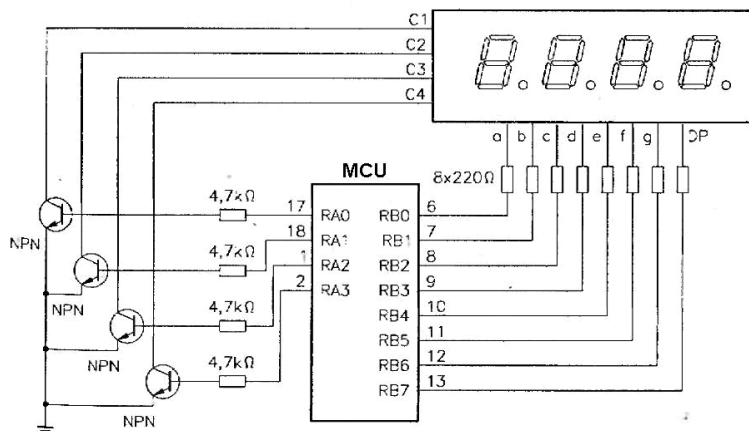

Рис. 6. Схема підключення семисегментного світлодіодного індикатора

Тобто для найпростішої схеми керування 4-розрядним семисегментним світлодіодним індикатором з роздільним знаком необхідно $8+4=12$ портів мікроконтролера (рис. 6). Для зменшення кількості використовуваних ліній та спрощення програми можуть використовуватися дешифратори, зсуваючі регістри, спеціалізовані та універсальні контролери. Для побудови пристроїв з світлодіодними індикаторами та клавіатурою можуть використовуватись спеціальні схеми (рис. 7).

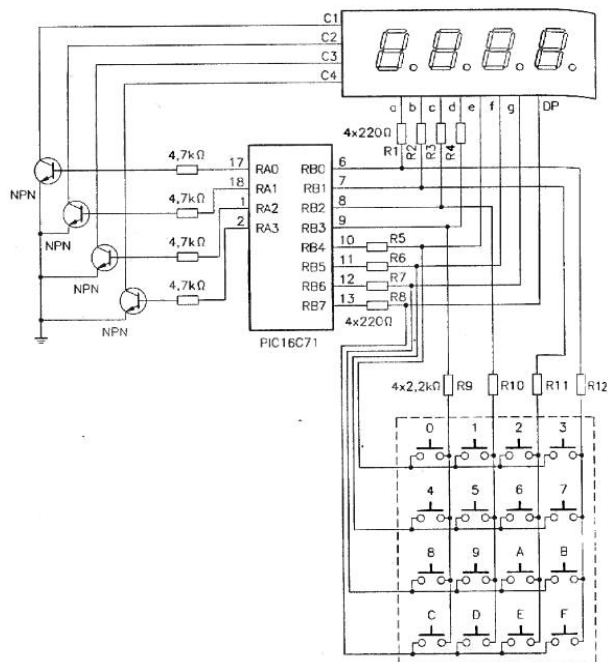

Рис. 7. Схема підключення семисегментного індикатора та клавіатури

Для взаємодії програмного забезпечення з різноманітними периферійними пристроями необхідні спеціальні програми – драйвери. Драйвер – це набір підпрограм, які забезпечують абстракцію від апаратних особливостей пристрою, спрощуючи його використання в програмному коді. Виробники програмних платформ часто надають бібліотеки драйверів, які можуть бути використані безпосередньо або адаптовані під конкретне обладнання та схему його підключення. Для перемикання розрядів індикатора, як правило, використовують переривання від вбудованих таймерів.

Таймери використовуються для вимірювання та формування імпульсних сигналів. Це спеціальні модулі, які дозволяють вимірювати інтервали часу, генерувати імпульси з заданою частотою та виконувати інші часові завдання. В АТмега328Р є кілька таймерів, кожен з яких має свої особливості та режими роботи.

Мікроконтролер АТмега328Р містить два 8-розрядні таймери та один 16-розрядний. Всі таймери мають регістри OCR_x, значення з яких може використовуватись для задання тривалості ШІМ-сигналу. Таймер 1 має додатково регістр захоплення OCR1, куди записується вміст таймера TCNT1 по події захоплення - зміні сигналу на вході ICP1 або виході аналогового компаратора.

Режим захоплення (capture)

У режимі захвату 16-ти бітне значення таймера (TCNT1) захоплюється в регістр OCR1 при кожній події (зміні сигналу) на вході ICP1 або виході аналогового компаратора. Подія для захоплення

задається в регістрі TCCR1B (біт ICES1) та ACSR (біт ACIC).

Режим захоплення використовується для вимірювання тривалості між двома змінами сигналу, наприклад періоду (вимірюється час між сусідніми зростаючими фронтами або сусідніми спадаючими фронтами), тривалості імпульсу (вимірюється час між зростаючим фронтом та спадаючим фронтом), скважності (вимірюється період і тривалість імпульсу з подальшим обчисленням відношення) і т.д.

Приклад 1. Вимірювання періоду дискретного сигналу (рис. 8)

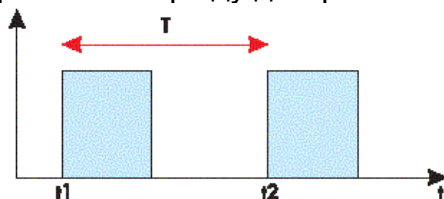

Рис. 8. Вимірювання періоду

Приклад 2. Вимірювання періоду з усередненням результату (рис. 9)

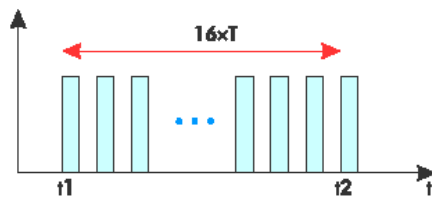

Рис. 9. Вимірювання періоду з усередненням

Приклад 3. Вимірювання тривалості імпульсу (рис. 10)

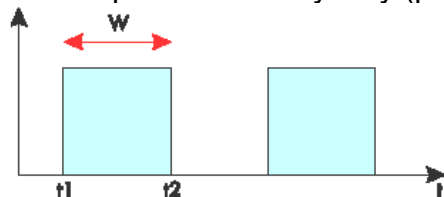

Рис. 10. Вимірювання тривалості імпульсу

Приклад 4. Вимірювання скважності імпульсів (рис. 11)

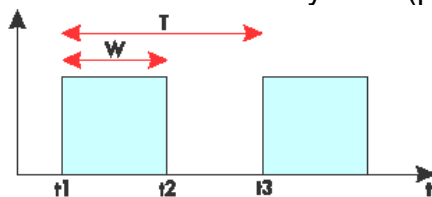

Рис. 11. Вимірювання скважності імпульсів

Режим порівняння (compare)

У режимі порівняння значення регістра OCRx порівнюються зі вмістом таймера. При збігу відбувається переривання і вихід

контролера ОСху:

- встановлюється в 1;
- встановлюється в 0;
- стан не змінюється (як правило, використовується у випадку вимірювання часових проміжків).

Реакція виводу визначається бітами керуючого регістру TCCR1A.

Час відраховується від нуля до встановленого значення OCRx. Цей спосіб корисний для того, щоб зробити певні дії в точні інтервали часу. Звичайний режим роботи таймера з переповненням може використовуватися для виконання тих же самих функцій, однак у цьому випадку таймер потрібно буде перезавантажувати новим значенням при кожному переповненні. Режим порівняння також може автоматично змінювати стан виходу.

Режим ШІМ (PWM)

В ШІМ-режимі таймер використовується для генерування ШІМ-сигналу на відповідних виводах мікроконтролера. Відповідний біт налаштування виводу мікроконтролера DDRx повинен бути встановлений в 1 для налаштування виводу на вихід.

В режимі Fast PWM значення в лічильному регістрі таймера збільшується й при рівності вмісту OCRx вихід ОСх буде скинутий в 0, а значення продовжить рости до моменту, коли таймер переповниться. При цьому вихід ОСх буде встановлений в 1 та рахунок почнеться спочатку. Таким чином передподільник таймера задає період ШІМ, а вміст OCRx - тривалість імпульсу (рис. 12).

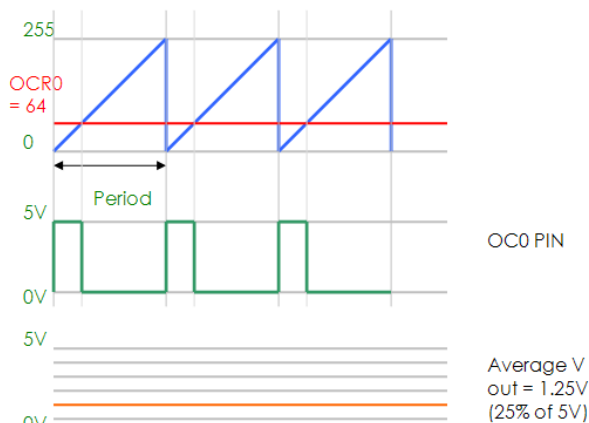

Рис. 12. Генерування ШІМ-напруги таймером

Приклад використання таймера в режимі порівняння

```
#define F_CPU 16000000UL
#include <avr/io.h>
#include <avr/interrupt.h>
#include <util/delay.h>
```

```

volatile uint16_t time_count=0; //volatile забороняє компілятору оптимізувати
звертання до змінної
ISR(TIMER1_COMPA_vect) { //переривання по співпадинню вмісту таймера
з OCR1A спрацьовує кожні півсекунди
time_count++;
if(time_count==120) {
PORTB^=1<<PB5; //щохвилини змінювати стан
time_count=0;
}
}

int main() {
DDRB=0b00100000; //вихід на світлодіод на 13-му контакті (PB5)
TCCR1A = 0; //таймер 1: подільник 256, рахунок до 31250(-
1)
TCNT1=0;
TCCR1C=0;
TIMSK1 = 0b10; //дозволити переривання при події порівняння
OCR1AH=0x7a; //рахувати до
OCR1AL=0x11; //31249
TCCR1B = 0b01100; // активувати режим 4
sei(); //дозволити переривання
while(1) {
if(PINB&~(1<<PINB4)) time_count--;
_delay_ms(250); //будь-які операції
}
return 0;
}

```

Якщо значення змінної модифікується в обробнику переривання, цю змінну потрібно проголошувати з ключовим словом `volatile`. Інакше компілятор може під час оптимізації замінити повторні звертання до змінної в SRAM на звертання до регістра загального призначення (доступ до якого займе менше тактів), де збережена її копія; непрогнозована для компілятора модифікація змінної в обробнику переривання призведе до продовження використання старого значення з регістра загального призначення замість тривалішого зчитування нового з SRAM.

План роботи

1. Проаналізувати схему підключення індикатора до мікроконтролера.
2. Скласти програму-таймер, що виводить кількість секунд з моменту запуску на світлодіодний семисегментний динамічний індикатор.

Порядок виконання роботи

1. Використовуючи дані про підключення індикатора до мікроконтролера з таблиці 1, реалізувати функцію, що в якості аргументу приймає цифру та запалює її зображення на індикаторі, який

розміщений на платі розширення.

Таблиця 1

Назва контакту індикатора	Номер контакту індикатора	Назва контакту плати Arduino	Назва піна мікроконтролера
A	11	5	PD5
B	7	7	PD7
C	4	A2	PC2
D	2	A4	PC4
DIG1	12	9	PB1
DIG2	9	2	PD2
DIG3	8	8	PB0
DP	3	A3	PC3
E	1	A5	PC5
F	10	6	PD6
G	5	4	PD4

Аналогічну функцію передбачити для вибору активного розряду. При реалізації функції можна використати оператор множинного вибору за прикладом

```
switch (digit) {  
  case 1: //запалюємо перший розряд (сотні)  
    PORTB&=~(1<<PB1);  
    PORTD|=(1<<PD2);  
    PORTB|=(1<<PB0);  
    break;  
  case 2: //запалюємо другий розряд (десятки)  
    PORTB|=(1<<PB1);  
    PORTD&=~(1<<PD2);  
    PORTB|=(1<<PB0);  
    break;  
  case 3: //запалюємо третій розряд (одиниці)  
    PORTB|=(1<<PB1);  
    PORTD|=(1<<PD2);  
    PORTB&=~(1<<PB0);  
    break;  
}
```

2. Налаштувати таймер та створити обробник переривання таймера `ISR(TIMER1_COMPA_vect) {...}`, в якому здійснювати перемикання розрядів індикатора та відлік часу. Скласти програму-таймер, що виводить кількість секунд з моменту запуску на світлодіодний семисегментний динамічний індикатор.

3. Скопіювати, вивантажити програму в плату Arduino Uno, підключити плату розширення з індикатором, перевірити правильність роботи програми та налагодити її за потреби.

4. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з

коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Які схеми використовуються при підключенні семисегментних світлодіодних індикаторів до мікропроцесорних пристроїв?
2. Які переваги і недоліки світлодіодних індикаторів?
3. Скільки таймерів має мікроконтролер ATmega328P?
4. В чому різниця між режимом таймера і лічильника?
5. Яка максимальна розрядність ШІМ мікроконтролера ATmega328P?
6. Яка максимальна розрядність захоплення імпульсу мікроконтролера ATmega328P?
7. Як працює таймер в режимі порівняння?
8. Як працює таймер в режимі ШІМ?
9. Як працює таймер в режимі захоплення?

Лабораторна робота 3. Використання вбудованого АЦП

Мета роботи: навчитися вимірювати напругу на аналоговому вході мікроконтролера ATmega328P за допомогою АЦП.

Теоретичні відомості

Аналогово-цифровий перетворювач (АЦП, англ. Analog-to-digital converter, ADC) - пристрій, що перетворює вхідний аналоговий сигнал в цифровий код (цифровий сигнал).

У мікроконтролері ATmega328P є 10-розрядний АЦП. Вхідна напруга конвертується в 10-розрядне двійкове значення. Мінімальне значення відповідає 0 В, а максимальне - опорній напрузі V_{ref} . В даному мікроконтролері є 3 варіанти опорних напруг (напруга живлення, зовнішня опорна напруга, внутрішнє джерело 1,1 В), які перемикаються парою бітів при налаштуванні АЦП. Отриманий результат перетворення записується в 2 регістра: ADCH і ADCL. Результат перетворення можна розрахувати за формулою

$$ADC = \frac{V_{in} \cdot 1023}{V_{ref}}$$

Налаштування АЦП зводиться до наступних дій:

- налаштування регістра ADMUX (регістр настройки мультиплектора АЦП),
- налаштування регістра ADCSRA (регістр статусу і контролю А),
- за потреби, налаштування ADCSRB (регістр статусу і контролю В),

В ATmega328P АЦП реалізовано на основі ЦАП та компаратора. Коли напруга з виходу ЦАП зрівняється з вимірюваною напругою з обраного каналу АЦП, процес перетворення можна вважати закінченим та код, що в цей момент був на вході ЦАП, є результатом

аналогово-цифрового перетворення. Внаслідок перехідних процесів швидкість АЦП є обмеженою. Оптимальний діапазон тактової частоти модуля АЦП складає 50-200 кГц, тому коефіцієнт подільника потрібно підібрати такий, щоб частота на його виході знаходилась у вказаних межах.

План роботи

1. Розробити схему підключення фоторезистора до мікроконтролера.
2. Скласти програму, що виводить на світлодіодний семисегментний динамічний індикатор число, пропорційне напрузі з фоторезистора.

Порядок виконання роботи

1. Увімкнути фоторезистор і постійний резистор на макетній платі в схему подільника напруги, яка подається на аналоговий вхід ADC0.

2. У програму з попередньої роботи додати налаштування модуля АЦП та в нескінченному циклі опитування та зчитування результату перетворення. Налаштування регістрів виконати відповідно до рекомендацій в datasheet. Отриманий результат промасштабувати в шкалу 0...100 та вивести на індикатор. Перевірити реакцію отриманої схеми на зміну освітленості, затінивши фоторезистор або підсвічуючи його спалахом камери телефону. Для опитування АЦП можна використати фрагмент коду

```
ADCSRA|=1<<ADSC ;//запустили АЦП
while(ADCSRA&(1<<ADSC)); //чекаємо, доки триває вимірювання
напруги
```

```
uint16_t res=ADCL|(ADCH<<8); //зчитали результат
```

3. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Яка розрядність модуля АЦП мікроконтролера ATmega328P?
2. Яка кількість каналів модуля АЦП мікроконтролера ATmega328P?
3. Яким чином реалізована багатоканальність модуля АЦП мікроконтролера ATmega328P?
4. Які регістри використовуються для роботи з модулем АЦП мікроконтролера ATmega328P?
5. Яке призначення регістра ADMUX?
6. В яких регістрах зберігається результат перетворення модуля АЦП?

Лабораторна робота 4. Реалізація позиційного регулятора температури на мікроконтролері

Мета роботи: навчитися програмувати мікроконтролери для виконання задач позиційного регулювання.

Теоретичні відомості

Позиційними називають регулятори, які мають чітко визначену кількість вихідних станів (позицій) для всієї множини вхідних сигналів.

Теоретично може бути будь-яка кількість позицій регулятора, проте на практиці використовують 2 і 3-позиційні регулятори. Це пояснюють складністю практичної реалізації передачі багатьох регулюючих впливів регулятора на об'єкт регулювання, тобто обмеження створюються виконавчими механізмами (ВМ) і регулюючими органами (РО), які є проміжною ланкою між регулятором та об'єктом регулювання. ВМ і РО з двома (електромагнітні реле, магнітні пускачі, клапани та ін.) та трьома (крани-змішувачі, різноманітні механізми позиціонування та ін.) станами є досить поширеними, на відміну від ВМ і РО з більшою кількістю дискретних станів, оскільки замість них доцільніше використовувати ВМ і РО з неперервною зміною вихідного впливу.

Позиційні регулятори часто називають релейними, оскільки вони мають статичні характеристики як у релейних елементів. Релейні елементи є нелінійними, їх поділяють на: двопозиційні; трипозиційні; ідеальні; реальні (з гістерезисом).

На рис. 13-16 зображені статичні характеристики релейних елементів.

На практиці в малоінерційних системах використовуються регулятори з характеристиками реальних релейних елементів, оскільки це усуває негативне явище занадто частого перемикання вихідних елементів регулятора (наприклад, переключення з високою частотою вихідного електромагнітного реле, що різко зменшує термін його служби). При значній інерційності об'єкта регулювання необхідність в зоні нечутливості (гістерезисі) зменшується.

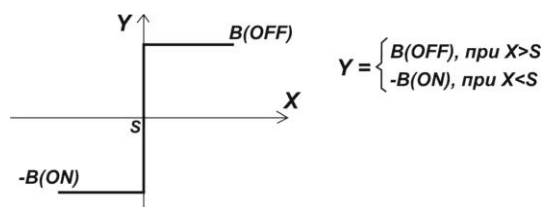

Рис. 13. Статична характеристика ідеального двопозиційного релейного елемента

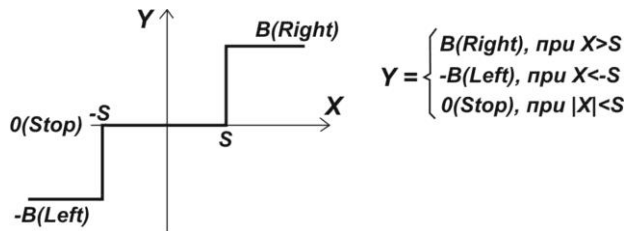

Рис. 14. Статична характеристика ідеального трипозиційного релейного елемента

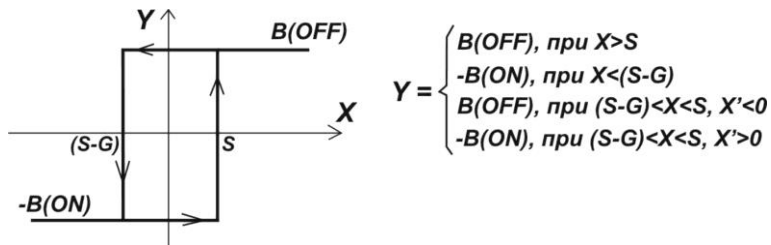

Рис. 15. Статична характеристика реального двопозиційного релейного елемента

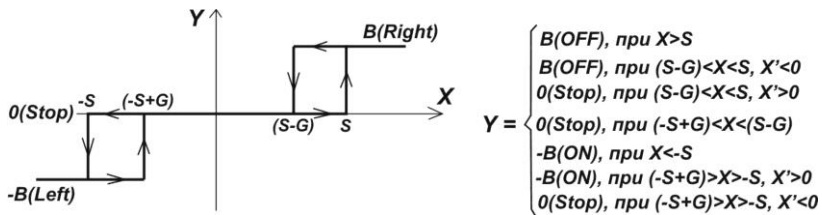

Рис. 16. Статична характеристика реального трипозиційного релейного елемента

Двопозиційні регулятори часто використовуються в задачах, де ставляться невисокі вимоги до якості регулювання параметрів, наприклад в побутових приладах (праски, електричні бойлери тощо). Ці регулятори прості в налаштуванні (задається тільки точка завдання та величина гістерезису) і реалізації різноманітними засобами (електричні схеми, механічні пристрої та ін.).

Особливістю використання двопозиційних регуляторів в системах автоматичного регулювання є автоколивальний режим їх роботи.

Алгоритми реалізації двопозиційних регуляторів

Реалізація позиційних регуляторів на мікроконтролерах є досить простою задачею. Проте вирішити її можна декількома способами, одні з яких є більш простими, що зменшує вимоги до обчислювальної потужності мікроконтролера та зменшує обсяг використаної пам'яті – тобто є більш ефективними.

Програмна реалізація ідеальних позиційних регуляторів не являє складності – необхідно використовувати прості операції порівняння

вхідного регульованого параметру по зонах і створювати відповідний вплив на дискретному виході (On/Off – для двопозиційного регулятора), або на 2 дискретних виходах (Right/Stop/Left – для трипозиційного регулятора).

У випадку із реальними (з зоною гістерезису) позиційними регуляторами ситуація ускладнюється через наявність зон неоднозначності, в котрих можливі 2 значення вихідного сигналу.

Статична характеристика двопозиційного регулятора зображена на рис. 17.

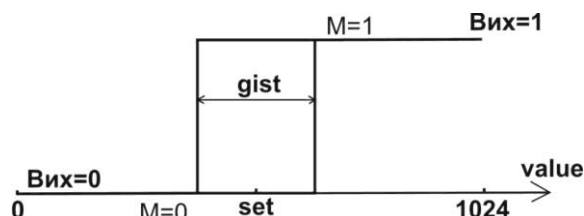

Рис. 17. Статична характеристика двопозиційного регулятора із зоною неоднозначності

Струм, що можуть пропустити виходи мікроконтролера, обмежений. Тому рідко навантаження, яким керує регулятор, безпосередньо підключають до виводів мікроконтролера. Щоб вмикати потужне навантаження, використовуються схеми підсилення сигналу керування цим навантаженням: біполярні та польові транзистори, драйвери для вибраного навантаження, силові симістори та оптосимістори, електромагнітні та твердотільні реле.

План роботи

1. Реалізувати функцію перетворення коду АЦП в температуру.
2. Створити програму вимірювання температури за допомогою термістора.
3. Додати в програму функцію двопозиційного регулювання температури ввімкненням живлення зовнішнього нагрівача.

Порядок виконання роботи

1. Підключити до аналогового входу мікроконтролера термістор, включений в подільник напруги.

2. Створити функцію, яка обчислює температуру за сумою 32 результатів АЦП.

// Значення температури, що повертається, якщо сума результатів АЦП більше першого значення таблиці

```
#define TEMPERATURE_UNDER -250
```

// Значення температури, що повертається, якщо сума результатів АЦП менше останнього значення таблиці

```
#define TEMPERATURE_OVER 1250
```

// Значення температури, що відповідає першому значенню таблиці

```
#define TEMPERATURE_TABLE_START -250
```

```
// Крок таблиці
```

```

#define TEMPERATURE_TABLE_STEP 20
// Тип кожного елемента в таблиці
typedef uint16_t temperature_table_entry_type;
//Тип індексу таблиці
typedef uint8_t temperature_table_index_type;
// Метод доступу до елемента таблиці повинен відповідати
temperature_table_entry_type
#define TEMPERATURE_TABLE_READ(i) pgm_read_word(&termo_table[i])

/* Таблиця сумарного значення АЦП залежно від температури. Від більшого
значення до меншого
для побудови таблиці використані такі параметри:
R1(T1): 10кОм (25°C)
B25/100: 3950
Ra: 7.5кОм
Напруги U0/Uref: 5В/5В
*/
const temperature_table_entry_type termo_table[] PROGMEM = {
    31149, 30942, 30713, 30463, 30189, 29890, 29566, 29215, 28838, 28432,
    27998, 27537, 27047, 26529, 25985, 25415, 24821, 24204, 23566, 22910, 22237,
    21551, 20854, 20148,    19438, 18725, 18012, 17303, 16600, 15905, 15221,
    14549, 13893, 13252, 12629, 12025, 11441, 10878, 10335, 9814, 9314, 8836,
    8379, 7942, 7527, 7132, 6756, 6399, 6061, 5740, 5436, 5149, 4877, 4619, 4376,
    4147, 3930, 3725, 3532, 3350, 3177, 3015, 2862, 2717, 2580, 2451, 2330, 2215,
    2106, 2003, 1907, 1815, 1729, 1647, 1569, 1496};

// Функція обчислює значення температури у десятих частках градусів Цельсія
на основі сумарного значення результатів АЦП
int16_t calc_temperature(temperature_table_entry_type adcsun) {
    temperature_table_index_type l = 0;
    temperature_table_index_type r = (sizeof(termo_table) / sizeof(termo_table[0])) -
1;
    temperature_table_entry_type thigh = TEMPERATURE_TABLE_READ(r);

// Перевірка виходу за межі граничних значень
if (adcsun <= thigh) {
    #ifndef TEMPERATURE_UNDER
        if (adcsun < thigh)
            return TEMPERATURE_UNDER;
    #endif
    return TEMPERATURE_TABLE_STEP * r + TEMPERATURE_TABLE_START;
}
temperature_table_entry_type tlow = TEMPERATURE_TABLE_READ(0);
if (adcsun >= tlow) {
    #ifndef TEMPERATURE_OVER
        if (adcsun > tlow)
            return TEMPERATURE_OVER;
    #endif
}

```

```

return TEMPERATURE_TABLE_START;
}

// Двійковий пошук по таблиці
while ((r - l) > 1) {
    temperature_table_index_type m = (l + r) >> 1;
    temperature_table_entry_type mid = TEMPERATURE_TABLE_READ(m);
    if (adcsun > mid) {
        r = m;
    } else {
        l = m;
    }
}
temperature_table_entry_type vl = TEMPERATURE_TABLE_READ(l);
if (adcsun >= vl) {
    return l * TEMPERATURE_TABLE_STEP + TEMPERATURE_TABLE_START;
}
temperature_table_entry_type vr = TEMPERATURE_TABLE_READ(r);
temperature_table_entry_type vd = vl - vr;
int16_t res = TEMPERATURE_TABLE_START + r *
TEMPERATURE_TABLE_STEP;
if (vd) {
    // Лінійна інтерполяція
    res -= ((TEMPERATURE_TABLE_STEP * (int32_t)(adcsun - vr) + (vd >> 1)) /
vd);
}
return res;
}

```

3. Додати в програму з попередньої роботи створену функцію, щоб на індикатор виводилось поточне значення температури.

4. Додати в програму умовні оператори, що реалізують двопозиційний регулятор з неоднозначністю. Вихід регулятора – реле на платі розширення. Щоб подати сигнал з виходу PB5 (контакт 13 в Arduino Uno), встановити перемичку Jmp4 в положення 1. Скопіювати та вивантажити програму в плату Arduino Uno. Переконайтесь в правильності роботи програми, нагріваючи термістор.

5. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Що таке позиційний регулятор?
2. Де використовуються позиційні регулятори?
3. Які вхідні і вихідні сигнали позиційних регуляторів?
4. Який вигляд має статична характеристика ідеального двопозиційного регулятора?
5. Який вигляд має статична характеристика двопозиційного

регулятора із зоною неоднозначності?

6. Який вигляд має статична характеристика ідеального трипозиційного регулятора?

7. Який вигляд має перехідна характеристика системи автоматичного регулювання із двопозиційним регулятором без зони неоднозначності та високо інерційним об'єктом?

8. Який вигляд має перехідна характеристика системи автоматичного регулювання із двопозиційним регулятором із зоною неоднозначності?

9. Який вигляд має статична характеристика трипозиційного регулятора із зонами неоднозначності?

10. Якими способами можна визначити стан вихідного сигналу в зонах неоднозначності?

11. Яким чином найраціональніше реалізувати зону неоднозначності?

12. Який алгоритм реалізації двопозиційного регулятора із зоною неоднозначності на мікроконтролері?

13. Чому не використовують ідеальні позиційні регулятори із мало інерційними об'єктами?

Лабораторна робота 5. Використання модуля USART

Мета роботи: навчитися програмувати мікроконтролер для обміну даними з використанням модуля USART.

Теоретичні відомості

Мікроконтролери AVR мають у своєму складі модуль повнодуплексного універсального синхронного/асинхронного прийомопередавача USART. Через нього здійснюється прийом і передача інформації, представленої послідовним кодом, тому модуль UART часто називають також послідовним портом. За допомогою цього модуля мікроконтролер може обмінюватися даними з різними зовнішніми пристроями.

Потік даних, що передаються по UART, являє собою сукупність посилок або кадрів. Кожен кадр містить стартовий біт, вісім або дев'ять бітів даних і стоповий біт. Стартовий біт має рівень логічного 0, стоповий - рівень логічної 1. Швидкість передачі даних може варіюватися в широких межах та задається числом в регістрі UBRR.

Відомо, що під час передачі даних можуть статися різні збої. Модуль UART, реалізований в мікроконтролерах, здатний при прийомі виявляти помилку формату і переповнення.

Виводи мікроконтролера, використовувані модулем UART, є лініями порту PORTD.

Прийняті і передані дані (вісім розрядів) зберігаються в регістрі UDR. Фізично регістр UDR складається з двох окремих регістрів, один з яких використовується для передачі даних, інший - для прийому. При читанні регістра UDR виконується звернення до регістру приймача, під час запису - до регістру передавача.

Налаштування модуля здійснюється в регістрах UCSRA, UCSRB, UCSRC, UBRR.

План роботи

1. Реалізувати передачу на комп'ютер через UART поточного значення температури.
2. Реалізувати прийом з комп'ютера через UART заданого значення температури.

Порядок виконання роботи

1. В програму з попередньої роботи додати налаштування модуля USART: швидкість передачі 9600 біт/с, без контролю парності, 8 біт даних, 1 стоп-біт, прийом байта викликає переривання (обробник – функція `ISR(USART_RX_vect) {...}`).
2. Додати надсилання байту з поточним невід'ємним цілим значенням температури через UART на ПК.
3. Додати прийом байту з поточним невід'ємним цілим завданням температури через UART на ПК. Переконайтесь в правильності роботи програми.

4. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Чим відрізняється USART мікроконтролера від послідовного (COM) порта ПК?
2. Для чого використовується регістр UBRR?
3. Для чого використовується регістр UDR?
4. Як можна зчитувати отримані дані з USART поза функцією main()?

Лабораторна робота 6. Асемблерні вставки в програмі мовою C для AVR-мікроконтролера

Мета роботи: навчитися програмувати мікроконтролер з використанням мови асемблера.

Теоретичні відомості

Компілятори мови C для мікроконтролерів розробляються вже десятки років, мають функцію різнорівневої оптимізації програмного коду й у загальному випадку генерують кращу (більш оптимальну) послідовність інструкцій, ніж програміст-початківець. Проте досвідчений розробник може більш оптимально написати мовою асемблера певні критичні до швидкодії ділянки коду: вирішення задачі потребуватиме меншу кількість тактів мікроконтролера, меншу кількість виконаних інструкцій, менший час виконання. Щоправда, таке підвищення швидкодії програми нерозривно пов'язане зі збільшенням тривалості розробки програми мовою нижчого рівня й вартості розробленої програми.

Традиційно існує два підходи до змішування коду на C й асемблері: 1) написання окремо файлу з джерельних кодом мовою C і окремо файлу мовою асемблера з подальшим спільним компонуванням; 2) написання асемблерного коду прямо в файлі вихідного коду мовою C у вигляді вставок. Обидва методи не переносяться і вимагають знання домовленостей для конкретного компілятора, яким передбачається збирати проект. Перший спосіб трохи легше портується на інший компілятор, другий – більш наочний.

Асемблерна вставка – це фрагмент тексту програми, який парсер мови C на пряму передає компілятору мови асемблера, разом з асемблерним текстом, згенерованим в результаті трансляції джерельного коду мовою C.

Практично завжди, коли у проекті задіяний АЦП, виникає необхідність провести математичну обробку результатів аналогово-цифрового перетворення. Залежно від завдання, складність математичної обробки може змінюватись. Якщо математика відносно складна, часто постає питання швидкості обробки. В першу чергу це

впливає на вибір мікроконтролера (архітектури й тактової частоти), цифрового сигнального процесора або програмованої логічної інтегральної схеми. Однак, якщо при вирішенні задачі на поточному мікроконтролері виявилось, що нестача швидкодії незначна (потрібно до 10-20% приросту, щоб досягти цільового значення), алгоритм, написаний мовою C, можна реалізувати мовою асемблера, максимально оптимізувавши його й уникнувши зайвих інструкцій, які додає компілятор мови C (наприклад, відновлення значення регістра, який далі ніколи не використовується). Це може додати недостаючої швидкодії для C-коду. В цьому випадку основна частина керуючої програми пишеться на C, використовується компілятор AVR GCC, а фрагмент алгоритму, який виконується досить часто і забирає більшу частину часу роботи мікроконтролера, реалізується на мові асемблера.

Другий випадок використання асемблерних вставок – якщо існує потреба виконання інструкцій такт-в-такт і потрібно убезпечитись від «зайвих» інструкцій, які може додати компілятор мови C.

Для проголошення асемблерних вставок у мові C використовується вбудована функція `asm()`:

```
asm("sei");
```

Щоб убезпечити код від оптимізації компілятором, використовується

```
asm volatile("sei");
```

План роботи

1. Розібрати призначення ділянок асемблерного коду, отриманого компіляцією тексту програми мовою C.
2. Додати асемблерні вставки в програму мовою C, які виконують задану функцію.

Порядок виконання роботи

1. Скопіювати приклад програми мовою C з п.1 лабораторної роботи №1, використовуючи компілятор AVR GCC та `makefile`. Знайти `lss`-файл серед результатів компіляції.

2. Ознайомитись із секцією `00000000 <__vectors>`. Знайти вектори переривань та виклики обробників переривань. Визначити призначення фрагментів коду з `__bad_interrupt`. При виконанні завдання використати таблицю інструкцій мікроконтролера з розділу 31. Instruction Set Summary та карту регістрів з розділу 30. Register Summary технічної документації https://ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/Atmel-7810-Automotive-Microcontrollers-ATmega328P_Datasheet.pdf.

3. Знайти в обробнику переривання операції збереження в стек регістрів R0, R1, SREG та відновлення їх з стеку в кінці обробника переривання. Оцінити затримку реакції на переривання від моменту його надходження до виконання першого рядка коду в функції-обробнику переривання.

4. Порівняти інструкції AVR-мікроконтролера для роботи зі стеком із відповідними інструкціями мікроконтролерів з апаратним стеком, наприклад, мікроконтролерів PIC16 <https://ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/31029a.pdf>.

5. Знайти секцію 0000004e <main>. Розібрати, якими інструкціями реалізується циклічне виконання основного циклу while(1).

6. Знайти фрагмент коду, що реалізує функцію затримки _delay_ms(). Знайти рядки

```
#else
//round up by default
__ticks_dc = (uint32_t)(ceil(fabs(__tmp)));
#endif
```

7. Пояснити, звідки взялись ці рядки й чому їм не відповідає жодної інструкції в асемблерному коді. Перейменувати lss-файл.

8. Змінити в програмі на мові C величину затримки, скомпілювати програму й повторно відкрити lss-файл. Порівняти старий і новий файли (використовуючи WinMerge або подібну програму), знайти і пояснити зміни.

9. Використовуючи документацію https://www.nongnu.org/avr-libc/user-manual/inline_asm.html, додати в програму на мові C асемблерну вставку, яка виконуватиме інструкцію SLEEP та переводитиме мікроконтролер у режим сну.

10. Додати в програму на мові C асемблерну вставку, яка виконуватиме скидання сторожового таймера WDT.

11. Додати в програму на мові C асемблерну вставку, яка виконуватиме затримку на 5 тактів.

12. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Програма на якій мові програмування лаконічніша: C або асемблер? Чому?

2. В якому випадку використовуються асемблерні вставки?

3. Чому більшість програм для мікроконтролерів пишуть мовами C або C++, а не мовою асемблера.

4. Який синтаксис використовується при додаванні асемблерної вставки в джерельний код мовою C?

5. Як вказати компілятору не оптимізувати вміст асемблерної вставки?

Лабораторна робота 7. Введення-виведення цифрових сигналів мікроконтролером STM32F072C8

Мета роботи: навчитися програмувати мікроконтролери серії STM32F0 для роботи з механічними кнопками та дискретними індикаторними світлодіодами з використанням портів вводу-виводу загального призначення.

Теоретичні відомості

Порти вводу-виводу загального призначення (GPIO) мікроконтролерів родини STM32F0 мають більше режимів роботи, між порти мікроконтролерів AVR. Порт (рис. 18) може бути налаштовано як:

- “плаваючий” (високоомний) вхід;
- вхід з підтяжкою до напруги живлення (pull-up);
- вхід з підтяжкою до потенціалу [віртуальної] землі (pull-down);
- вихід push-pull;
- вихід з відкритим стоком.

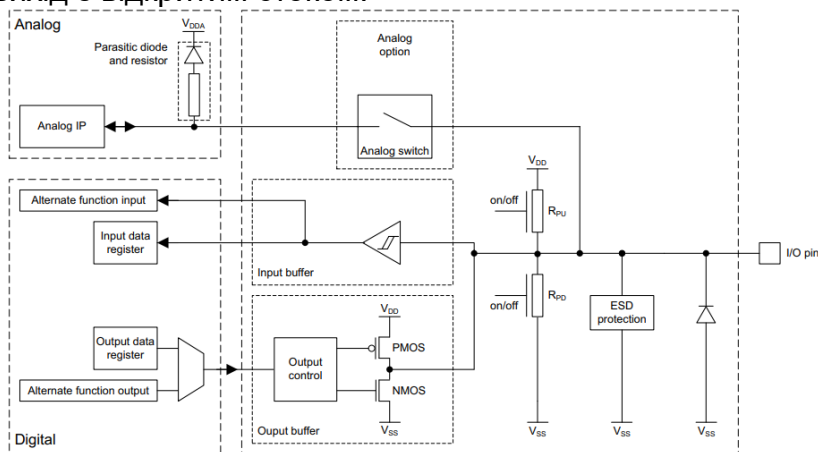

Рис. 18. Структура портів вводу-виводу загального призначення типу FT та TT

Режими роботи на вхід з підтяжкою до напруги живлення VDD або з підтяжкою до потенціалу землі VSS задіюють внутрішні підтягуючі резистори опором близько 40 кОм R_{PU} та R_{PD} відповідно.

В режимі push-pull порт працюватиме на вихід аналогічно єдиному вихідному режиму порта AVR-мікроконтролера ATmega328P: відкриватиме n-канальний транзистор NMOS і закриватиме p-канальний PMOS для виведення напруги логічного нуля та закриватиме n-канальний транзистор NMOS і відкриватиме p-канальний PMOS для виведення напруги логічної одиниці.

Режим виходу з відкритим стоком задіює лише n-канальний транзистор NMOS, а p-канальний транзистор PMOS залишається завжди закритим. Таким чином вивід мікроконтролера може або підключатись до потенціалу землі VSS, або відключатись і не мати чітко заданого потенціалу. Відповідно, щоб отримати різну напругу при

виведенні логічного нуля та одиниці, потрібно задіювати зовнішній або внутрішній підтягуючий резистор до напруги живлення.

Налаштування порта вводу-виводу можна здійснювати безпосереднім записом у кілька регістрів налаштувань GPIO або використати функцію

```
HAL_GPIO_Init(GPIOx, *GPIO_InitTypeDef),
```

де GPIO_InitTypeDef – вказівник на структуру налаштування порта, GPIOx – порт (GPIOA, GPIOB, ...).

В структурі налаштувань порта режим роботи задається значеннями GPIO_MODE_OUTPUT_PP (вихід push-pull), GPIO_MODE_OUTPUT_OD (вихід з відкритим стоком), GPIO_MODE_INPUT (вхід). Конкретизується вхідний режим полем Pull, в яке можна записати значення GPIO_NOPULL (“плаваючий” високоомний вхід), GPIO_PULLUP (вхід з підтяжкою до напруги живлення), GPIO_PULLDOWN (вхід з підтяжкою до потенціалу землі).

Стан входу (для прикладу, PC10) можна отримати викликом функції HAL_GPIO_ReadPin(GPIOC, GPIO_PIN_10), яка повертає GPIO_PIN_SET (логічна 1) або GPIO_PIN_RESET (логічний 0).

Змінити стан виходу PC13 можна функціями

```
HAL_GPIO_WritePin(GPIOC, GPIO_PIN_13, GPIO_PIN_RESET);
```

//скинути в 0

```
HAL_GPIO_WritePin(GPIOC, GPIO_PIN_13, GPIO_PIN_SET);
```

//встановити в 1

```
HAL_GPIO_TogglePin(GPIOC, GPIO_PIN_13);
```

// перемкнути в протилежний стан

Частота портів вводу-виводу загального призначення не задається однозначно частотою тактування обчислювального ядра, як в мікроконтролерах архітектури AVR, а може задаватись низькою (GPIO_SPEED_FREQ_LOW), середньою (GPIO_SPEED_FREQ_MEDIUM), високою (GPIO_SPEED_FREQ_HIGH) за допомогою бітів OSPEEDRx. Конкретні значення частоти вказуються в технічному описі (даташиті, datasheet) відповідного мікроконтролера. В STM32CubeIDE частотою GPIO за замовчуванням є низька, що при напрузі живлення 3,3 В, згідно таблиці 55 «I/O AC characteristics» в технічному описі, відповідає 2 МГц. Якщо напруга живлення менше 2 В, відповідні частоти будуть менші.

Порти вводу-виводу загального призначення відрізняються за своїми характеристиками. Звичайні порти вводу-виводу, розраховані на напругу 3,3 В, позначаються в технічному описі TC і не витримують вхідної напруги 5 В. Порти, позначені TTa, мають пряме підключення до АЦП й теж розраховані на напругу 3,3 В. Порти, що можуть працювати з вхідною напругою 5 В, позначаються FT (5 V-tolerant I/O).

Всі порти вводу-виводу, за винятком SWDIO та SWCLK, під час та після скидання мікроконтролера налаштовуються як високоомні

входи, напруга на яких не буде стабільною в непідключеному стані. Електромагнітні поля, що нас оточують, змінюватимуть напругу на високоомному вході, що призводитиме до хаотичного перемикання вхідного буфера порту то в стан логічної одиниці при підвищенні напруги до рівня VIH (див. таблицю 53 «I/O static characteristics» в технічному описі), то в стан логічного нуля при падінні напруги до VIL. Непідключений високоомний вхід споживатиме більший струм, ніж вхід, на якому встановлена напруга одного логічного рівня. Щоб уникнути зайвих перемикань стану входів, зменшити стрибки струму споживання мікроконтролера та його абсолютне значення, на непідключених входах варто активувати внутрішній підтягуючий резистор до потенціалу землі чи живлення або підключити цей вхід до «плюса» чи «мінуса» живлення мікроконтролера. Це забезпечить стабільний сигнал на вході.

Підключення кнопок та світлодіодів до мікроконтролера STM32F072C8T6 здійснюється за тими ж схемами (рис. 1), що й AVR-мікроконтролерів.

У схемі з підтяжкою до напруги живлення натиснутій кнопці на вході мікроконтролера відповідає напруга логічного нуля, відпущеній – логічної одиниці. У схемі з підтяжкою до землі натиснутій кнопці на вході мікроконтролера відповідає напруга логічної одиниці, відпущеній – логічного нуля.

План роботи

1. Реалізувати періодичне ввімкнення-вимкнення навантаження, підключеного до контакту PA8.

2. Зчитати стан кнопки на контакті PB5 та просигналізувати його за допомогою світлодіода, підключеного до контакту PA8.

3. Реалізувати зміну періоду блимання світлодіода двома кнопками, підключеними до контактів PC14 та PC15.

Порядок виконання роботи

1. Запустити STM32CubeIDE, створити новий проект мовою C й налаштувати в іос-файлі на вихід контакт PA8, до якого підключити світлодіод: анод світлодіода підключити до виходу мікроконтролера, катод – через струмообмежувальний резистор опором 470 Ом...2,2 кОм до GND. Використовуючи функції void HAL_GPIO_WritePin (GPIO_TypeDef * GPIOx, uint16_t GPIO_Pin, GPIO_PinState PinState) та void HAL_Delay (uint32_t Delay), реалізувати блимання світлодіода з частотою 1 Гц. Аргумент Delay – кількість мілісекунд, на які треба затримати виконання програми. Задамо тривалість ввімкнення 700 мс та тривалість вимкнення та 300 мс, що в сумі складе період 1000 мс й дасть частоту 1 Гц. Замінімо вміст нескінченного циклу в функції main() з попередньої програми на два виклики HAL_GPIO_WritePin(), розділені двома викликами функції затримки HAL_Delay().

Скомпілювати проект, завантажити програму в мікроконтролер, в режимі налагодження зупинити програму й пересвідчитись, що запаленому стану світлодіода відповідає 1 у регістрі ODR, а погашеному – 0.

2. Підключити кнопку до контакту PB5 (контакт INT на групі контактів GY-521) та налаштувати підтяжку до напруги живлення (рис 3.2.a). Для цього в іос-файлі двічі клацнути по контакту PB5, обрати режим GPIO_Input (рис. 19).

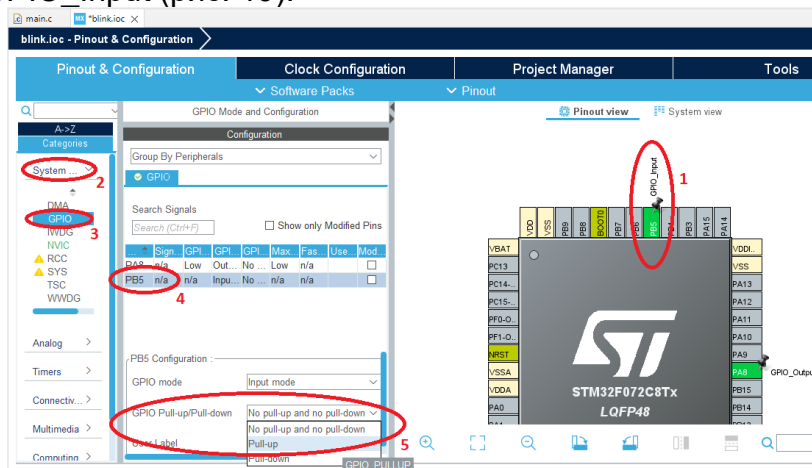

Рис. 19. Налаштування контакту PB5 як входу з підтяжкою до напруги живлення

Далі ліворуч обрати розділ «System Core», в ньому – GPIO, в отриманій таблиці виділити рядок з контактом PB5, обрати в списку властивості «GPIO Pull-up/Pull-down» варіант «Pull-up». Зберегти зміни й згенерувати оновлений програмний код.

Для зчитування логічного сигналу на вході використаємо функцію `GPIO_PinState HAL_GPIO_ReadPin (GPIO_TypeDef * GPIOx, uint16_t GPIO_Pin)`. Далі модифікуємо основний цикл програми так, щоб при надходженні логічного нуля на вхід PB5 запалювався світлодіод, підключений до контакту PA8. Для цього додамо умову, що порівняє значення, повернуте функцією `HAL_GPIO_ReadPin`, з `GPIO_PIN_RESET` (натиснутій кнопці відповідає низький рівень напруги), і, якщо умова істинна, виводить високий рівень напруги (логічну одиницю) на вихід PA8 викликом `HAL_GPIO_WritePin(GPIOA, GPIO_PIN_8, GPIO_PIN_SET)`. Якщо умова не виконується, викликаємо цю ж саму функцію, але з останнім аргументом `GPIO_PIN_RESET`.

Скомпілювати проект, прошити мікроконтролер і перевірити реакцію мікроконтролера на натиснення кнопки.

3. Змінити схему й активувати підтяжку до потенціалу спільного провідника (віртуальної землі) згідно рис. 1.б. Відповідно в іос-файлі в списку властивості «GPIO Pull-up/Pull-down» слід обрати варіант «Pull-

down». Тепер натиснутій кнопці відповідатиме високий рівень напруги на вході, а відпущеній – низький. Змінюємо значення, з яким порівнюється значення, повернуто функцією HAL_GPIO_ReadPin(), на протилежне (GPIO_PIN_SET). В результаті умовний оператор матиме вигляд

```
if(HAL_GPIO_ReadPin(GPIOB, GPIO_PIN_5) == GPIO_PIN_SET)
    HAL_GPIO_WritePin(GPIOA,          GPIO_PIN_8,
GPIO_PIN_SET);
else
    HAL_GPIO_WritePin(GPIOA,          GPIO_PIN_8,
GPIO_PIN_RESET);
```

Скомпілювати проект, прошити мікроконтролер і перевірити реакцію мікроконтролера на натиснення кнопки, підключеної за іншою схемою.

4. Реалізувати збільшення частоти блимання світлодіода кнопкою Btn1 (вхід PC14), а зменшення – Btn3 (PC15). Кнопки Btn1 та Btn3 одним контактом з'єднані з GND/Vss, відповідно повинні використовуватись з підтяжкою до напруги живлення. Знову змінимо іос-файл, вказавши в списку властивості «GPIO Pull-up/Pull-down» варіант «Pull-up».

Далі передбачимо змінну, що зберігатиме значення затримки в мілісекундах. Розмістимо її проголошення у відповідній секції:

```
/* Private variables -----*/
/* USER CODE BEGIN PV */
int delayMs=500;
/* USER CODE END PV */
```

Початкову затримку задамо 500 мс. Додамо умови, яка проаналізує стан обох кнопок. По натисканню однієї кнопки будемо збільшувати затримку на 100 мс, іншої – зменшувати. Передбачимо обмеження зміни затримок у допустимих межах.

Перевірку двох умов за допомогою двох умовних операторів можна здійснити в одному, об'єднавши умови логічним «!». Тоді тіло головного циклу спроститься.

Скомпілювати проект, прошити програму в мікроконтролер, в режимі налагодження оцінити реакцію мікроконтролера на натиснення кнопок, переконатись в зміні значення змінної, що задає величину затримки.

5. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. Які засоби введення/виведення інформації користувача використовуються в мікропроцесорній техніці?

2. Які схеми використовуються при підключенні кнопок до мікропроцесорних пристроїв?

3. Які схеми використовуються при підключенні окремих світлодіодів до мікропроцесорних пристроїв?

4. Які види «підтяжок» доступні в мікроконтролерах родини STM32F0?

5. Як зчитати стан входу за допомогою бібліотеки HAL для мікроконтролерів STM32?

6. Як змінити стан виходу на протилежний за допомогою бібліотеки HAL для мікроконтролерів STM32?

7. Як змінити стан виходу на заданий за допомогою бібліотеки HAL для мікроконтролерів STM32?

8. В якому вхідному режимі має працювати вхід, щоб зчитувати вихідний сигнал датчика з виходом типу «сухий контакт»?

Лабораторна робота 8. Портування програми регулювання для STM32F072C8

Мета роботи: навчитися портувати програми для мікроконтролерів; навчитися використовувати АЦП мікроконтролерів родини STM32F0 в режимі неперервного перетворення.

Теоретичні відомості

Під час життєвого циклу мікропроцесорного пристрою може виникнути задача заміни мікроконтролера в його основі на інший внаслідок зміни цінової політики виробника мікроконтролера, появи дешевших замінників, зміни вимог до функціональності пристрою, виявлення апаратних недоліків. Це вимагає портування старої програми на новий пристрій. Портування в межах однієї родини мікроконтролерів може обмежитись переналаштування портів вводу-виводу, пов'язаних зі апаратними змінами у друкованій платі. Якщо в новому мікроконтролері використовуються відмінні модулі (наприклад, 10-бітний АЦП з програмованим підсиленням замість 10-бітного АЦП без нього), потрібно вносити зміни й у ділянки програми, пов'язані з цією периферією.

Портування на інші родини або навіть інші архітектури потребує більш значних змін. Може змінитись розмір доступної пам'яті, глибина стеку, доступні режими сну, частоти. Інша архітектура може вимагати використання інших компіляторів, які передбачають відмінну розмірність типів даних, інший синтаксис роботи з бітами тощо.

STM32F072C8 містить 12-бітний АЦП з можливістю сканування групи каналів, неперервної роботи й запуску по події-тригеру, генеруванням переривання про готовність результату, а також передачею результату через DMA. Бібліотека HAL містить функції для роботи з АЦП, імена яких починаються на HAL_ADC_, зокрема:

Ініціалізація модуля АЦП

*HAL_StatusTypeDef HAL_ADC_Init(ADC_HandleTypeDef * hadc)*

hadc — вказівник на структуру конфігурації модуля АЦП

повертає

HAL_OK при успішній ініціалізації; HAL_ERROR при помилці

Налаштування каналу АЦП

HAL_StatusTypeDef

HAL_ADC_ConfigChannel(ADC_HandleTypeDef * hadc, ADC_ChannelConfTypeDef * sConfig)

sConfig — вказівник на структуру конфігурації каналу

typedef struct

{

uint32_t Channel; // номер каналу

uint32_t Rank; // послідовність сканування каналу, в

STM32F0 не викор.

uint32_t SamplingTime; // час вибірки

} ADC_ChannelConfTypeDef;

Запуск модуля АЦП

*HAL_StatusTypeDef HAL_ADC_Start(ADC_HandleTypeDef * hadc)*

hadc — вказівник на структуру конфігурації модуля АЦП

повертає

HAL_OK при успішному запуску; HAL_ERROR при помилці

Очікування закінчення перетворення

HAL_StatusTypeDef

HAL_ADC_PollForConversion(ADC_HandleTypeDef * hadc, uint32_t Timeout)

Timeout — таймаут в мілісекундах

Запуск модуля АЦП з перериванням

*HAL_StatusTypeDef HAL_ADC_Start_IT(ADC_HandleTypeDef * hadc)*

Запуск модуля АЦП з передачею результату за допомогою DMA

*HAL_StatusTypeDef HAL_ADC_Start_DMA(ADC_HandleTypeDef * hadc, uint32_t * pData, uint32_t Length)*

pData – вказівник на буфер даних,

Length – кількість даних.

Зчитування результату перетворення (ADC_DR)

*uint32_t HAL_ADC_GetValue(ADC_HandleTypeDef * hadc)*

зчитує черговий канал АЦП (в STM32F0 в порядку зростання номера каналу)

План роботи

1. Налаштувати 12-бітний АЦП мікроконтролера STM32F072C8T6.

2. Портувати програму двопозиційного регулювання з індикацією температури, написану для AVR-мікроконтролера ATmega328P, на мікроконтролер STM32F072C8T6 архітектури ARM Cortex-M0.

Порядок виконання роботи

1. Запустити середовище розробки STM32CubeIDE, створити проект мовою C, в іос-файлі налаштувати АЦП на виконання неперервного перетворення напруги з ADC5 з максимальним часом вибірки 239,5 циклів (рис. 20). Щоб в регістрі результату АЦП завжди було найсвіжіше значення, задамо параметру «Overrun behaviour» значення «Overrun data overwritten». Це призведе до перезапису попереднього результату аналогово-цифрового перетворення, якщо він не зчитаний, новим результатом вимірювання напруги. На вкладці Clock Configuration задамо системну тактову частоту 48 МГц.

В функцію main() додамо проголошення змінної int adc_res=0 для збереження зчитаного результату аналогово-цифрового перетворення, запустимо АЦП в режимі неперервного перетворення перед нескінченим циклом викликом функції HAL_ADC_Start(&hadc), де hadc – хендл модуля АЦП. У тілі циклу потрібно буде почекати готовності результату аналогово-цифрового перетворення викликом функції HAL_ADC_PollForConversion(&hadc, 100), тут 100 – таймаут очікування результату. Врешті, залишається зчитати результат у створену раніше змінну: adc_res = HAL_ADC_GetValue(&hadc).

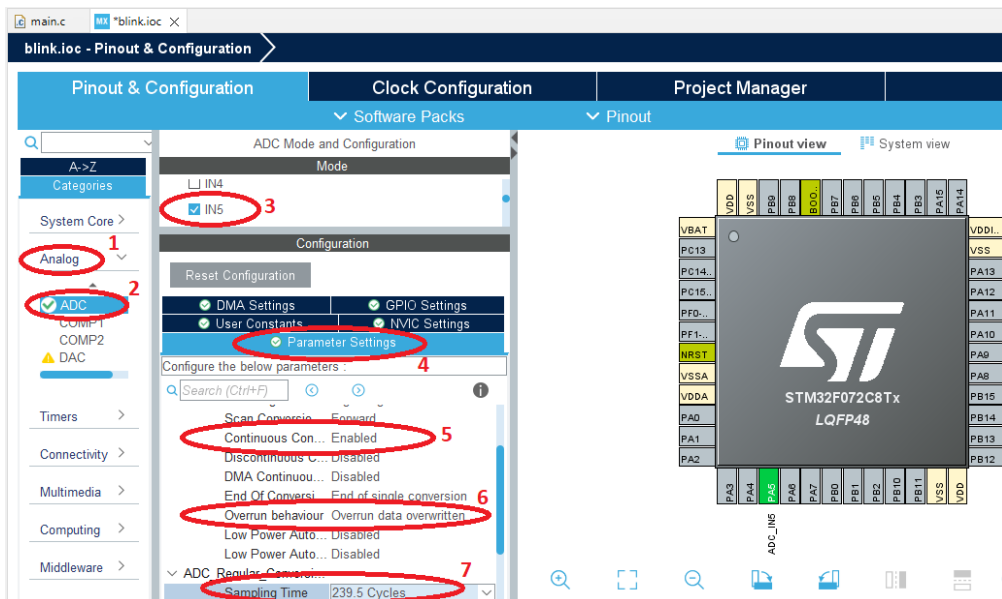

Рис. 20. Налаштування модуля АЦП в STM32CubeIDE

Скомпілювати програму й завантажити її в мікроконтролер. У режимі налагодження перевірити значення змінної adc_res: поки до аналогового входу ADC_IN5 нічого не підключено, результати

аналогово-цифрового перетворення хаотично змінюватимуться, оскільки фактично на вході АЦП матимемо шум.

2. Перевіривши роботу АЦП, налаштуємо таймер. У програмі для AVR використовувався 16-розрядний таймер 1, а точна частота його спрацювання задавалась регістром OCR1A в режимі порівняння. У мікроконтролерах STM32 маємо можливість задати число, до якого рахуватиме таймер, в звичайному режимі.

У мікроконтролері STM32F072C8T6 є 9 таймерів (див. таблицю 7 «Timer feature comparison» в технічному описі [5]). Оскільки нам не потрібно генерувати сигнал з таймера на вихід мікроконтролера, можна не використовувати таймери загального призначення або таймер розширеного керування, а вибрати базовий таймер TIM6 або TIM7. Це 16-розрядні таймери з 16-розрядним передподільником. Оберемо таймер TIM6.

Розрахуємо коефіцієнт передподільника та «стелю» лічби таймера, при досягненні якої він переповнюватиметься (задається в регістрі TIM6_ARR). Задамо частотою оновлення всього динамічного світлодіодного дисплею 100 Гц. Оскільки дисплей трьохрозрядний, частота перемикання розрядів повинна бути 300 Гц. Розрахуємо, скільки тактів системного тактового сигналу 48 МГц відповідає періоду перемикання розрядів індикатора. $48000000 / 300 = 160000$. Отримане число займає більше, ніж 16 двійкових розрядів ($2^{16}=65536$), а отже не може бути записане в регістр автозавантаження таймера TIM6_ARR. Поділимо на 4 тактовий сигнал на вході таймера за допомогою передподільника. Тоді в регістр TIM6_ARR потрібно записати число $160000 / 4 = 40000$. Згідно п. 21.4.7 технічного опису [5] частота на виході передподільника $f = f_{CK_PSC} / (PSC[15:0] + 1)$. Тому в регістр TIM6_PSC слід записати значення $4 - 1 = 3$, щоб отримати ділення частоти на 4. Задамо відповідні параметри в іос-файлі (рис. 21).

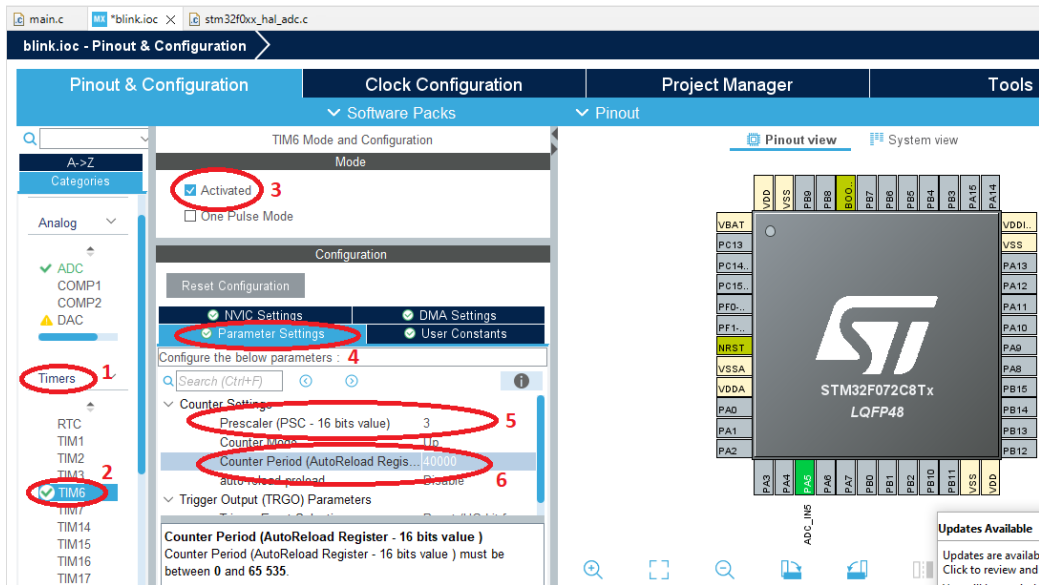

Рис. 21. Налаштування таймера TIM6

Переривання від таймера TIM6 можна дозволити на вкладці «NVIC Settings», відмітивши чекбокс «TIM6 global and DAC channel underrun error interrupts». Тепер кожну 1/300 секунди викликатиметься функція `void TIM6_DAC_IRQHandler(void)` з файлу `stm32f0xx_it.c` (файл для розміщення обробників переривань). У цій функції бачимо єдиний рядок – виклик функції `HAL_TIM_IRQHandler(&htim6)`, оскільки переривання від цифро-аналогового перетворювача (DAC) не дозволені. Функція `HAL_TIM_IRQHandler()` перевіряє, що спричинило переривання (подія захоплення чи порівняння на каналі 1, 2..., подія оновлення/переповнення, інші події) й викликає відповідну функцію-колбек.

У випадку переповнення генерується подія оновлення й викличеться колбек `void HAL_TIM_PeriodElapsedCallback(TIM_HandleTypeDef *htim)`. Саме цю функцію повинен реалізувати користувач у своєму проекті, щоб виконати певні дії при переповненні таймера.

Зберігаємо іос-файл і генеруємо оновлений програмний код. Тепер у проекті повинна з'явитись функція ініціалізації таймера TIM6.

Таймер функцією `MX_TIM6_Init()` буде налаштовано, але не запущено. Запустити таймер потрібно викликом функції `HAL_TIM_Base_Start_IT(&htim6)`, який слід розмістити до початку головного циклу. Функція запустить базовий таймер, на який вказує хендл `htim6` з генеруванням переривань.

2. Налаштувати на вихід контакт PA8 – вихід регулятора, до якого підключити світлодіод. В іос-файлі налаштувати на вихід (GPIO_Output) контакти світлодіодного динамічного індикатора, підключеного до мікроконтролера, вказані в табл. 2.

Таблиця 2

Контакт індикатора	Контакт мікроконтролера
DIG1	PB4
DIG2	PB3
DIG3	PB0
A	PF0
B	PA15
C	PA9
D	PB9
E	PB8
F	PF1
G	PB2
DP	PA10

В результаті зроблених налаштувань отримуємо наступні використані входи-виходи мікроконтролера (рис. 22):

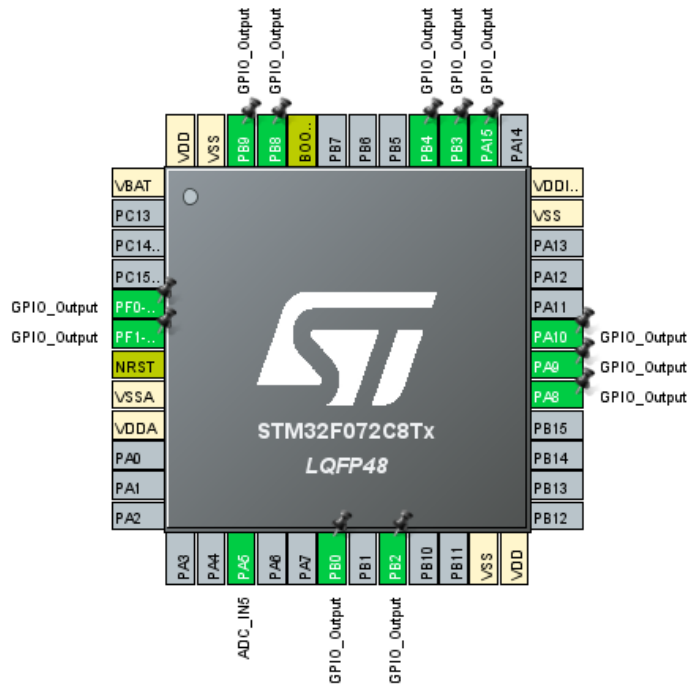

Рис. 22. Контакти мікроконтролера, задіяні в лабораторній роботі 3. Портувати програму з лабораторної роботи 4, яка реалізує двопозиційний регулятор температури з індикацією, на ARM-мікроконтролер. До аналогового входу мікроконтролера подаватиметься напруга з подільника напруги, утвореного термістором 10 кОм, В3950 та постійним резистором 7,5 кОм.

Очікувано на платі з іншим мікроконтролером зміняться назви й номери портів вводу-виводу, замість прямого запису в вихідні регістри портів використовуватимуться HAL-функції. Також зміняться частини програми, що стосуються налаштування таймера, АЦП, запуску і зчитування результату АЦП. Водночас функція розрахунку температури, позиційне регулювання, робиття на розряди для виведення на дисплей можуть бути перенесені практично без змін.

Після виконання попередніх пунктів маємо налаштовану архітектурно-специфічну частину програми: вже виконано налаштування (функція `MX_TIM6_Init()`) і запуск (функція `HAL_TIM_Base_Start_IT()`) таймера TIM6, налаштовано, запущено й отримано результат АЦП (функції `MX_ADC_Init()`, `HAL_ADC_Start()`, `HAL_ADC_PollForConversion()`, `HAL_ADC_GetValue()`), налаштовано порти вводу-виводу загального призначення (функція `MX_GPIO_Init()`). Залишається перенести в STM32CubeIDE функцію розрахунку температури `calc_temperature()`, функцію засвічування цифри

showDigit()), помістити в обробник переривання по переповненню таймера TIM6 тіло функції ISR(TIMER1_COMPA_vect), перенести тіло основного циклу програми з реалізацією опитування АЦП, розрахунком температури, двопозиційним регулюванням й розбиттям температури на розряди для індикації.

Оскільки в STM32F072C8T6 один адресний простір для команд і даних, глобальні константи зберігаються компілятором в flash-пам'яті програм і звертання до них здійснюється так само, як до даних в оперативній пам'яті (різниця лише в адресі), відпадає потреба в функції зчитування даних в flash-пам'яті програм.

Дії з перемикання розрядів світлодіодного динамічного семисегментного індикатора переносимо в функцію `void HAL_TIM_PeriodElapsedCallback(TIM_HandleTypeDef *htim)`.

Оскільки функція обробки переривання реалізована у іншому файлі, для звертання до змінних і функцій з файлу main.c потрібно використати ключове слово `extern`, яке вказуватиме, що це функція чи змінна з іншого файлу, відповідно пам'ять під змінну вже виділена при компіляції іншого файлу (main.c). В файлі `stm32f0xx_it.c` додамо в секцію глобальних змінних:

```
/* Private variables -----*/  
/* USER CODE BEGIN PV */  
uint8_t digit=1;  
extern uint8_t disp[3];  
/* USER CODE END PV */
```

Оскільки змінна `digit` використовується лише в цьому файлі, проголошення й виділення пам'яті здійснимо тут, а масив `disp[3]` заповнюється значеннями в main.c, тому в `stm32f0xx_it.c` залишимо вказівку компілятору, що цей масив із зовнішнього файлу (`extern`), а в файлі main.c у секцію `/* USER CODE BEGIN PV */ ... /* USER CODE END PV */` додамо власне проголошення масиву:

```
uint8_t disp[3]={1,2,3};
```

Перейдемо до переносу тіла функції `main()`. Для полегшення налагодження програми замість проголошення змінної `temperature` як локальної в функції `main()`, проголосимо її глобально, адже значення глобальних змінних можна легко перевірити в процесі налагодження. Додамо в секцію `/* USER CODE BEGIN PV */ ... /* USER CODE END PV */` рядок

```
int16_t temperature=0;
```

При реалізації кількарразового послідовного опитування для усереднення результатів і зменшення впливу шумів розрядність АЦП і кількість повторних опитувань визначають значення в таблиці

відповідності «сума АЦП – температура», а відповідно й в масиві `thermo_table[]`. При 10-бітному АЦП і 32 (25) ітераціях циклу опитування сума результатів АЦП 15-бітна. Якщо стоїть мета не перераховувати заново таблицю, то 15-бітну суму 12-бітних результатів АЦП можна отримати, якщо підсумовувати не 32 послідовні опитування, а 8 (23). Якщо кількість опитувань треба зберегти на рівні 32, то доведеться збільшити розрядність змінної для збереження суми, адже $21225=217$. В такому випадку змінимо тип змінної `temperature` на `int32_t` й замінимо значення в масиві `thermo_table[]` на наступні:

```
const temperature_table_entry_type thermo_table[] = {
    124597, 123767, 122853, 121851, 120755, 119561, 118264, 116862,
    115350, 113728, 111993, 110146, 108187, 106117, 103941, 101661, 99284,
    96816, 94265, 91639, 88949, 86203, 83414, 80593, 77750, 74898, 72048, 69212,
    66399, 63619, 60883, 58197, 55570, 53008, 50518, 48102, 45766, 43511, 41341,
    39256, 37256, 35343, 33514, 31770, 30108, 28526, 27023, 25596, 24242, 22959,
    21744, 20594, 19506, 18478, 17506, 16588, 15720, 14901, 14128, 13399, 12710,
    12060, 11446, 10867, 10321, 9805, 9318, 8858, 8424, 8014, 7626, 7260, 6914,
    6587, 6277, 5985};
```

Переносимо програмну реалізацію регулювання, змінивши прямий запис у вихідний регістр порта AVR-мікроконтролера викликом HAL-функції `HAL_GPIO_WritePin()`.

```
if (temperature<sp-gist/2) HAL_GPIO_WritePin(GPIOA, GPIO_PIN_8,
GPIO_PIN_SET);
if (temperature>sp+gist/2) HAL_GPIO_WritePin(GPIOA, GPIO_PIN_8,
GPIO_PIN_RESET);
```

Програмний код розбиття на розряди й запису в масив для індикації переносимо без змін:

```
disp[0]=temperature/100;
disp[1]=temperature/10-disp[0]*10;
disp[2]=temperature%10;
```

Залишається замість виклику функції програмної затримки `_delay_ms(200)` додати `HAL_Delay(200)`.

4. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. В яких режимах може працювати модуль АЦП в STM32F072C8T6?

2. Яка функція використовується для зчитування результату аналогово-цифрового перетворення?

3. Яка функція очікує закінчення аналогово-цифрового перетворення?

4. Яким чином працює АЦП в режимі неперервного перетворення?

5. Чи можливо в програмі для мікроконтролера серії STM32F0 так само, як для AVR-мікроконтролера, змінювати стан цифрового виходу безпосереднім записом у регістр, а не викликом HAL-функції? Чому?

6. Чим програмно відрізняється організація обробки переривань мікроконтролерів серії STM32F0 з використанням HAL від ISR-стилю AVR-мікроконтролерів?

Лабораторна робота 9. Застосування прямого доступу до пам'яті для отримання результату аналогово-цифрового перетворення

Мета роботи: навчитися використовувати DMA для передачі даних між периферією та оперативною пам'яттю.

Теоретичні відомості

DMA, Direct Memory Access (прямий доступ до пам'яті) — окремий блок, підключений до різноманітної периферії та пам'яті, який може самостійно (без участі CPU) переміщати дані

- з регістрів периферії в оперативну пам'ять і назад,
- з периферії в периферію,
- з пам'яті в пам'ять.

Розглянемо передачу даних з периферії в оперативну пам'ять на прикладі зчитування результату декількох аналогово-цифрових перетворень у масив.

Запуск модуля АЦП з передачею результату за допомогою DMA здійснюється функцією

```
HAL_ADC_Start_DMA(ADC_HandleTypeDef * hadc, uint32_t *  
pData, uint32_t Length),
```

де *pData* – вказівник на буфер даних,

Length – кількість даних.

Перед викликом функції повинен існувати масив *pData*, проголошений з ключовим словом *volatile* (без нього компілятор вважатиме вміст масиву незмінним, оскільки зміна даних в масиві відбувається без виконання обчислювальним ядром інструкцій запису в масив). Розмір масиву підбирається так, щоб вмістити потрібну кількість результатів опитування заданої кількості каналів. Наприклад, якщо потрібно опитати 3 канали по одному разу кожен, достатньо 3 елементів у масиві, а якщо 2 канали опитуються 16 раз підряд, то варто передбачити 32 елементи.

Також має бути дозволене переривання від DMA по закінченню передачі даних. Саме воно сигналізуватиме про отримання потрібної кількості результатів АЦП у масив і можливість перейти до їх обробки.

В нормальному режимі DMA закінчить роботу з модулем АЦП після запису в масив останнього результату. В циклічному (кільцевому) режимі DMA знову запустить АЦП і в масиві значення будуть перезаписані новими результатами аналогово-цифрового перетворення.

Для запису результату 12-бітного АЦП достатньо 16-бітної беззнакової цілочисельної змінної `uint16_t`, в той же час функція вимагає вказівник `uint32_t*`, тому, наприклад, для масиву `uint16_t buffer[32]` функція матиме вигляд

```
HAL_ADC_Start_DMA(&hadc1, (uint32_t*)buffer, 32);
```

План роботи

1. Налаштувати DMA для роботи в нормальному режимі.
2. Налаштувати DMA для роботи в циклічному режимі.

Порядок виконання роботи

1. Відкрити проект з попередньої лабораторної роботи. В STM32CubeIDE відкрити іос-файл і доналаштувати АЦП для використання DMA в нормальному режимі (рис. 23). Для цього обрати в лівій частині групу Analog, вибрати ADC, перейти на вкладку «DMA Settings», натиснути кнопку «Add», в списку обрати ініціатора DMA-запиту «ADC», залишити напрямом «з периферії в пам'ять», задати нормальний режим DMA, інкремент адреси пам'яті (результат АЦП зчитується з регістра результату, що має сталу адресу, а записується в масив у пам'яті, кожен наступний елемент в якому має більшу адресу), розмір даних – півслова (16 біт).

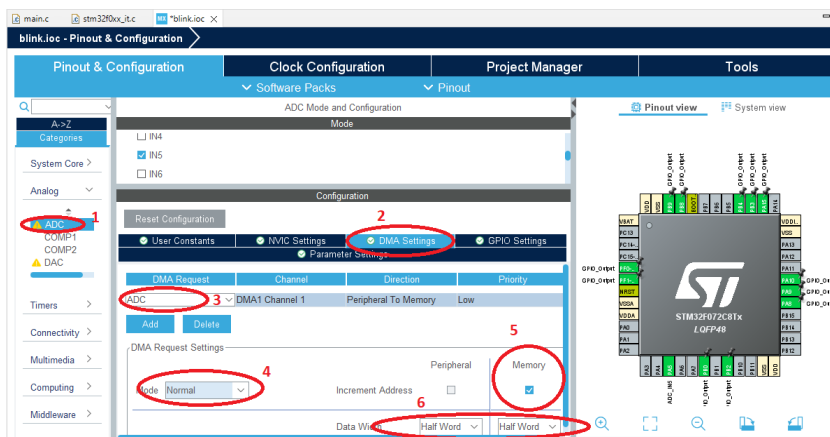

Рис. 23. Налаштування модуля АЦП для передачі результатів через DMA

Зберегти зміни й згенерувати оновлений програмний код проекту. В `main.c` повинна додаться функція ініціалізації DMA. В файлі

stm32f0xx_it.c з'явиться обробник переривання DMA1_Channel1_IRQHandler(), який викличе функцію XferCpltCallback(DMA_HandleTypeDef *hdma) по закінченню передачі. Відповідно в цю функцію перенесемо обчислення суми:

```
void XferCpltCallback(DMA_HandleTypeDef *hdma)
{
    adc_res=0;
    for (int i=0; i<32; i++) {
        adc_res+=buffer[i];
    }
}
```

Альтернативою є розміщення коду одразу в обробнику переривання між */* USER CODE BEGIN DMA1_Channel1_IRQn 1 */* ... */* USER CODE END DMA1_Channel1_IRQn 1 */* (деякі версії HAL не викликають XferCpltCallback). Тоді його вигляд стане наступним:

```
void DMA1_Channel1_IRQHandler(void)
{
    /* USER CODE BEGIN DMA1_Channel1_IRQn 0 */

    /* USER CODE END DMA1_Channel1_IRQn 0 */
    HAL_DMA_IRQHandler(&hdma_adc);
    /* USER CODE BEGIN DMA1_Channel1_IRQn 1 */
    adc_res=0;
    for (int i=0; i<32; i++) {
        adc_res+=buffer[i];
    }
    /* USER CODE END DMA1_Channel1_IRQn 1 */
}
```

Таким чином після закінчення обробки переривання по завершенню передачі DMA в змінній adc_res буде сума за 32 послідовні опитування аналогово-цифрового перетворювача.

Змінна adc_res і масив для збереження результатів buffer[32] проголошені в main.c, проте звертання до них здійснюється з обробника переривань з файлу stm32f0xx_it.c, тому в stm32f0xx_it.c їх потрібно проголосити з ключовим словом extern. Секція проголошення глобальних змінних матиме вигляд

```
/* Private variables -----*/
/* USER CODE BEGIN PV */
uint8_t digit=1;
extern uint8_t disp[3];
extern volatile uint16_t buffer[32];
extern volatile uint32_t adc_res;
/* USER CODE END PV */
```

2. Модифікувати main.c з врахуванням того, що потреби 32 рази зчитувати результат АЦП вже немає, але потрібно синхронізувати початок обчислення темпетаури з готовністю нового значення суми за

32 опитування АЦП. Оскільки в нормальному режимі DMA закінчує роботу після передачі останнього результату АЦП, його потрібно запускати на початку кожної ітерації основного циклу while(1) викликом функції HAL_ADC_Start_DMA(&hadc, (uint32_t*)buffer, 32). Однократний запуск АЦП в режимі неперервного перетворення HAL_ADC_Start(&hadc) перед початком нескінченного циклу відповідно слід видалити або закоментувати.

Задачу синхронізації обчислень в обробнику переривання та в основному циклі класично можна вирішити проголошенням змінної-прапорця, яка встановлюватиметься з обробника переривання при готовності нового значення суми АЦП і слугуватиме умовою початку обчислення температури, регулювання та отримання масиву цифр для індикації. Коли свіжа сума результатів АЦП вже оброблена у основному циклі, прапорець скидається в нуль. Іншим варіантом може бути збереження попереднього значення змінної adc_res в змінній adc_res_old і порівняння на початку основного циклу цих змінних. Якщо в змінну adc_res у обробнику переривань буде записано нове значення суми результатів АЦП, в основному циклі умова if(adc_res!=adc_res_old) поверне істину і запуститься обчислення температури, регулювання та отримання масиву цифр для індикації. Останній варіант дозволяє не виконувати повторні обчислення температури і регулювання, якщо нове значення суми результатів АЦП співпадає з попереднім.

Отримана програма після виклику функції HAL_ADC_Start_DMA() звільняється від потреби очікувати результат кожного перетворення, цей процесорний час може бути використаний для інших цілей. Готові результати АЦП зчитуються у обробнику переривання, буде обчислена сума, та якщо ця сума відрізнятиметься від попередньої, запуститься обчислення температури, позиційне регулювання та розбиття нового значення температури на розряди для індикації.

3. Скопіювати проект, завантажити прошивку в мікроконтролер і налагодити програму.

Нами отримано більш ефективний код, який звільняє обчислювальне ядро мікроконтролера від потреби чекати результат АЦП і зчитувати його, але залишається потреба АЦП з DMA на початку кожного робочого циклу.

4. Змінити режим роботи DMA на кільцевий (рис. 24). Для цього обрати в лівій частині групу Analog, вибрати ADC, перейти на вкладку «DMA Settings», в списку обрати ініціатора DMA-запиту «ADC», залишити напрямок «з периферії в пам'ять», задати кільцевий режим DMA, інкремент адреси пам'яті (результат АЦП зчитується з регістра результату, що має сталу адресу, а записується в масив у пам'яті, кожен наступний елемент в якому має більшу адресу), розмір даних – півслова (16 біт). Перейти на вкладку «Parameter Settings» і дозволити

неперервні запити DMA, задавши «DMA Continuous Requests» значення «Enabled». Зберегти зміни й згенерувати оновлений програмний код проекту.

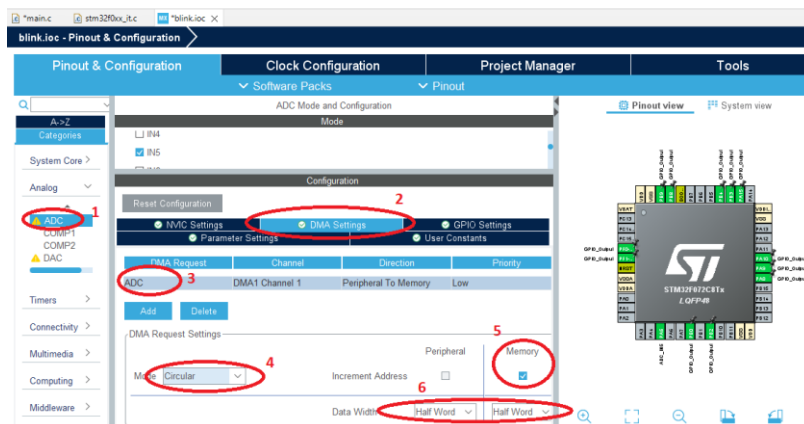

Рис. 24. Налаштування модуля АЦП для кільцевої передачі результатів через DMA

Тепер запущений одного разу АЦП з DMA буде працювати постійно. Коли останній результат АЦП із заданої кількості буде записано в масив у пам'яті, викличеться відповідний обробник переривання і обробить отриманий масив, а АЦП продовжить роботу, блок DMA записуватиме нові результати аналогово-цифрового перетворення спочатку виділеної під масив області оперативної пам'яті. Попередні результати АЦП у масиві буде перезаписано. Коли останній результат АЦП буде записано в кінець масиву в пам'яті, цикл повториться знову, DMA буде «по колу» записувати результати АЦП у масив у оперативній пам'яті.

3 вищенаведеної причини виклик функції `HAL_ADC_Start_DMA(&hadc, (uint32_t*)buffer, 8)` можна винести з основного циклу й розмістити перед ним.

5. Скомпілювати проект, прошити мікроконтролер і налагодити програму. Тепер мікроконтролер виконує тіло основного циклу лише при істинності умови `(adc_res!=adc_res_old)`, вільний процесорний час може використовуватись для виконання інших задач.

6. Оформити звіт про виконання лабораторної роботи. Звіт повинен містити: назву та мету лабораторної роботи; тексти програм з коментарями; висновок про виконання роботи.

Контрольні запитання

1. В яких режимах може працювати контролер DMA в STM32F072?
2. У яких випадках DMA може генерувати переривання?
3. Які переваги надає використання контролера прямого доступу до пам'яті порівняно з системою без нього?

4. У яких випадках доцільно використовувати контролер DMA?
5. Яка функція запускає модуль АЦП з передачею результату за допомогою DMA?
6. Який спосіб отримання результатів АЦП характеризується мінімальними затратами процесорного часу на зчитування 64 результатів?

Список рекомендованої літератури

1. Проектування мікропроцесорних систем керування : навчальний посібник / І. Р. Козбур, П. О. Марущак, В. Р. Медвідь, В. Б. Савків, В. П. Письціо. Тернопіль : Вид-во ТНТУ імені Івана Пулюя, 2022. 324 с.
2. Мікропроцесори та мікроконтролери : навч. посіб. / Д. Д. Татарчук, Ю. В. Діденко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 238 с.
3. ATmega328/P AVR MCU with picoPower Technology Data Sheet [Електронний ресурс] / Microchip Technology Inc, 2018. URL: http://ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/ATmega328_P%20AVR%20MCU%20with%20picoPower%20Technology%20Data%20Sheet%2040001984A.pdf .
4. Noviello Carmine. Mastering STM32. Leanpub, 2018. (release 0.26) 792 с.
5. RM0091 Reference manual [Електронний ресурс] / STMicroelectronics, 2017. URL: https://www.st.com/resource/en/reference_manual/dm00031936-stm32f0x1stm32f0x2stm32f0x8-advanced-armbased-32bit-mcus-stmicroelectronics.pdf
6. AVR Libc Home Page. URL: <http://www.nongnu.org/avr-libc/>.